

Penderfyniadau Cyfarfod Cyffredinol Cymdeithas yr Iaith 2024

1. Hawliau llawn i'r Gymraeg

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn cymeradwyo ymdrechion aelodau Rhanbarth Ceredigion i sicrhau bod Swyddfa Bost Aberystwyth, o fewn siop WHSmith, yn gweithredu hawliau llawn i'r cyhoedd fedru gweld, clywed a defnyddio'r Gymraeg.

Galwn ar y Swyddfa Bost i fabwysiadu a gweithredu polisi iaith Gymraeg cynhwysfawr ar draws Cymru yn yr holl wasanaethau a ddarperir yn uniongyrchol ac yn y gwasanaethau a gomisiynir trwy gwmnïau preifat fel WHSmith.

Bwriada'r Grŵp Hawl i'r Gymraeg annog aelodau a chefnogwyr y Gymdeithas i ymgyrchu yn lleol dros arwyddion, ffurflenni, staffio, gwasanaethau cownter a gwe yn Gymraeg.

Nodwn mai ymgyrch dros statws i'r Gymraeg yn y Swyddfa Bost oedd un o ymgyrchoedd cynnar y Gymdeithas. Mae diffygion y Swyddfa Bost yn enghraifft glir o'r angen am ddeddfwriaeth i orfodi cwmnïau ar draws y sector breifat i weithredu'n Gymraeg. Nodwn hefyd fod yr achosion llys diweddar ynghylch diffyg defnydd o'r Gymraeg gan gwmnïau meysydd parcio preifat yn enghraifft amlwg arall, fel hefyd y mae torri a diffyg gwasanaethau Gymraeg nifer o fanciau.

Mae'n glir bod angen mesurau cyfreithiol newydd i sicrhau hawliau llawn i bobl Cymru fedru defnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud â chwmnïau a chyrrff sy'n gweithredu yn y sector breifat.

Ymhellach, noda'r Cyfarfod Cyffredinol fod yna ddiffygion o ran gweithredu Safonau'r Gymraeg yn y sector gyhoeddus gyda methiannau cyson gan Awdurdodau Lleol a Byrddau Iechyd i ddarparu neu ddatblygu gwasanaethau digonol yn Gymraeg.

Geilw'r Cyfarfod Cyffredinol felly am drafodaeth gyhoeddus ar Fesur y Gymraeg 2011 gyda golwg ar gyflwyno mesurau cyfreithiol newydd fydd yn sicrhau amlygrwydd i'r Gymraeg ar draws ein cymunedau ynghyd â hawliau go iawn i bobl fedru defnyddio'r Gymraeg ym mhob agwedd ar fywyd.

Cynigiwyd gan y Grŵp Hawl i'r Gymraeg

2. Diffiniad aelodaeth

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn cydnabod yr angen i sicrhau bod gweithdrefnau priodol mewn lle i ddiogelu pawb sy'n ymwneud â gweithgarwch Cymdeithas yr Iaith, ac yn diolch i'r Senedd am addasu a chreu polisiau a chodau ymddygiad perthnasol i sicrhau hynny.

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn cynnig felly bod adran 4 o'r Cyfansoddiad yn cael ei newid o:

4. Aelodaeth

Gall unrhyw un fod yn aelod o Gymdeithas yr Iaith sydd:

- a. wedi llenwi ffurflen ymaelodi a drwy hynny datgan ei fwriad i ymuno â'r Gymdeithas
- b. wedi talu'r tâl aelodaeth, fel y'i pennir gan Senedd Cymdeithas yr Iaith
- c. yn fodlon hyrwyddo amcanion Cymdeithas yr Iaith
- ch. yn cytuno i ufuddhau i gyfansoddiad Cymdeithas yr Iaith.

i:

4. Aelodaeth

Gall unrhyw un fod yn aelod o Gymdeithas yr Iaith sydd:

- a. wedi llenwi ffurflen ymaelodi a drwy hynny datgan ei fwriad i ymuno â'r Gymdeithas
- b. wedi talu'r tâl aelodaeth, fel y'i pennir gan Senedd Cymdeithas yr Iaith
- c. yn fodlon hyrwyddo amcanion Cymdeithas yr Iaith
- ch. yn cytuno i weithredu yn unol â chyfansoddiad Cymdeithas yr Iaith, y Côd Ymddygiad i Aelodau a'r Cyhoedd a'r Côd Ymddygiad i Wirfoddolwyr (os yn berthnasol).

Cynigiwyd gan Senedd Cymdeithas yr Iaith

3. Datblygu Economaidd

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn croesawu gwaith gan y Comisiwn Cymunedau Cymraeg ar yr economi wrth gydnabod ei fod yn faes allweddol i ddyfodol y Gymraeg. Mae'r adroddiad yn tanlinellu pwysigrwydd ymyraethau a strategaethau datblygu economaidd sydd yn gosod cynaliadwyedd y Gymraeg yn elfen graidd o'i amcanion.

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn nodi'r argymhellion yn yr adran ar yr economi yn Adroddiad y Comisiwn ac yn galw ar y Llywodraeth i ymateb ar fyrder i'r argymhellion.

Serch hynny, mae angen i Awdurdodau Lleol o fewn Rhanbarth Arfor osod "cynaliadwyedd cymunedau Cymraeg" fel prif amcan rhaglenni adfywio a strategaethau datblygu economaidd.

Geilw'r Cyfarfod Cyffredinol felly ar Gyngor Sir Gaerfyrddin, Ceredigion, Gwynedd a Môn i gydnabod yr amcan hwn yn eu gweithgarwch adfywio a datblygu economaidd, ac i gynghorau eraill fel Conwy, Dinbych, Powys a Phenfro hefyd fod yn ymwybodol o'r angen; a bod Llywodraeth Cymru yn adolygu *Cymru'r Dyfodol: y cynllun cenedlaethol 2040*.

Cynigiwyd gan Ranbarth Caerfyrddin-Penfro

4. Newidiadau i strwythur y Senedd

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn cydnabod:

yr heriau sy'n wynebu unigolion wrth ymrymo i swyddi ar y Senedd pwysigrwydd sicrhau presenoldeb teilwng yng nghyfarfodydd y Senedd yr angen i ailedrych ar strwythur ac aelodaeth y Senedd o bryd i'w gilydd er mwyn sicrhau bod gan y Gymdeithas gorff rheoli effeithiol ac effeithlon.

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol felly yn cynnig bod y Senedd yn newid y drefn o gyfarfodydd

misol i gyfarfodydd bob deufis, gan gynnal cyfarfodydd byrrach arlein yn y misoedd eraill os bydd unrhyw faterion brys sydd angen penderfyniad gan y Senedd yn codi. O'r cyfarfodydd deufisol, cynhelir Senedd Ymgyrchoedd a Rhanbarthau a Senedd Ymgyrchoedd a Gweinyddol (sy'n cynnwys rhyngwladol, codi arian, dysgwyr, ariannol gweinyddol a chyfathrebu) bob yn ail.

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol hefyd yn cynnig:

- ehangu teitl y Swyddog Adloniant i Swyddog Diwylliant, fydd yn hyrwyddo ymgyrchu trwy ddulliau creadigol, a chaniatáu i'r Senedd benodi, yn ôl yr angen, Swyddog Gigs Eisteddfod
- dileu swydd y Swyddog Mentrau Masnachol ac ychwanegu nwyddau at deitl Swyddog Codi Arian felly teitl y swydd fyddai Swyddog Codi Arian a Mentrau Masnachol
- gwaredu'r Swyddog Aelodaeth fel aelod o'r Senedd gan roi 'hyrwyddo aelodaeth a thynnu aelodau mewn i weithgarwch y Gymdeithas' fel rhan o waith y Grŵp Cyfathrebu a gwneud y Swyddog Aelodaeth yn aelod o'r grŵp hwnnw
- newid Swyddog y We i fod yn Swyddog Cyfryngau Cymdeithasol
- creu swydd newydd – Swyddog Cyswllt Colegau – i ddenu pobl ifanc 16+ at waith y Gymdeithas.

[Noder: roedd y penderfyniadau uchod yn arwain at newidiadau i Adran 6 y Cyfansoddiad. Cytunwyd ar y newidiadau hynny yn y Cyfarfod Cyffredinol ac fe'u hychwanegwyd at y Cyfansoddiad.]

Cynigiwyd gan Senedd Cymdeithas yr Iaith

5. Gorchymyn Erthygl 4

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn croesawu penderfyniad Cyngor Gwynedd i gymeradwyo cyfarwyddyd Erthygl 4 i reoli'r defnydd o dai fel ail gartrefi a llety gwyliau yn ardal awdurdod cynllunio Gwynedd. Mae hyn yn golygu rheoli'r defnydd o dai fel bod angen caniatâd cynllunio i newid defnydd tŷ preswyl i lety neu dŷ gwyliau o 1 Medi 2024. Nid yw'r broblem yn gyfyngedig i Gwynedd:

- yn 2023 ymwelodd oddeutu 9.4 miliwn o ymwelwyr â Chymru (gwefan Visit Wales)
- rhwng Gorffennaf a Rhagfyr 2023 roedd 1,027,620 o nosweithiau aros tymor byr yng Nghymru (yn ôl data o dri platfform gosod arlein yn unig: mae llawer o blatfformau).

Mae'n hanfodol felly bod Awdurdodau Lleol ar draws Cymru yn gweithredu Erthygl 4. Eisoes mae Rhanbarth Gwynedd-Môn wedi ymrwymo i ymgyrchu i sicrhau bod Cyngor Môn ac Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri yn dilyn esiampl Cyngor Gwynedd.

Er mwyn gweithredu hyn yn effeithiol mae'n bwysig bod cofrestr gyflawn o lety gwyliau, gan gynnwys Airbnb, yn cael ei chadw gan bob awdurdod lleol.

Yr ydym yn credu hefyd bod llais cymdogion yn hanfodol wrth ganiatáu trwydded, fel sydd yn digwydd yn yr Alban. Yr ydym yn cefnogi deiseb Rhoi Llais i Gymdogion Llety Gwyliau: <https://deisebau.senedd.cymru/deisebau/246263>.

Yn ogystal â chofrestr llety gwyliau, mae'n bwysig bod cofrestr diddordebau Aelodau Senedd Cymru a swyddogion awdurdodau lleol (sy'n ymwneud ag eiddo) yn dryloyw ac yn nodi'n union y math o eiddo sydd ganddynt.

Yn sgil hyn oll, mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn galw ar Senedd y Gymdeithas, y Grŵp Cymunedau Cynaliadwy a rhanbarthau'r Gymdeithas i ymgyrchu er mwyn sicrhau bod pob Awdurdod Cynllunio yn dilyn esiampl Gwynedd fel y bydd Erthygl 4 yn weithredol trwy Gymru.

Ymhellach, yr ydym yn galw ar bawb i ledaenu a llofnodi'r ddeiseb uchod.

Rydym hefyd yn galw hefyd ar awdurdodau cynllunio ac Aelodau Senedd Cymru i gadw cofrestr sy'n nodi'r math o eiddo sydd ganddynt os oes angen datgan diddordeb.

Yn ogystal, rydym yn galw ar Senedd Cymru i:

- sefydlu cofrestr o bob llety gwyliau yng Nghymru (gan gynnwys Airbnbs)
- symud pob llety gwyliau nad ydynt yn cael eu marchnata fel eiddo masnachol o'r gofrestr trethi busnes i'r gofrestr treth cyngor (yn unol ag Argymhellion 5 a 7 adroddiad Dr Simon Brooks *Ail Gartrefi: Datblygu Polisiâu Newydd yng Nghymru*).

Ni ddylai taliadau Treth y Cyngor ariannu rhyddhad ardrethi busnes ar gyfer eiddo preswyl sy'n cael eu defnyddio fel gosodiadau gwyliau tymor byr.

Cynigiwyd gan Ranbarth Gwynedd-Môn

6. Rhyddid i Balesteina

Collfarna'r Cyfarfod Cyffredinol yn y termau cryfaf posibl:

- y llofruddiaethau o ddegau o filoedd o Balestinaid, gan gynnwys dros ddeg mil o blant, gan wladwriaeth Israel
- y trais a gyflawnir gan Hamas yn erbyn pobl ddiniwed yn Israel
- y gyfundrefn apartheid a sefydlir a chynhelir gan wladwriaeth Israel ym Mhalesteina
- yr hil-laddiad, carthu ethnig a throeddau rhyfel a gyflawnwyd gan wladwriaeth Israel yn erbyn pobl Gaza a Phalestinaid eraill
- y cynnydd mewn gwrth-semitiaeth ac Islamoffobia yng Nghymru ac ar draws y byd yn sgil troeddau Llywodraeth Israel
- cefnogaeth uniongyrchol ac anuniongyrchol llywodraethau'r Gorllewin, yn benodol y Deyrnas Gyfunol a'r Unol Daleithiau, i wladwriaeth apartheid Israel
- gweinidogion Llywodraeth Israel sy'n gyfrifol am droseddau rhyfel, gan gynnwys hil-laddiad
- oresgyniad Israel o Lebanon.

Noda'r Cyfarfod Cyffredinol:

- pwysigrwydd hanfodol diogelu hawliau sylfaenol pobl Palesteina i benderfynu ar eu dyfodol eu hunain
- bod y gyfundrefn apartheid ormesol gynyddol a gynhelir gan Lywodraeth Israel yn

gwneud datrysiad dwy wladwriaeth yn llai tebygol o wireddu heddwch cyfiawn

- y galwadau am un wladwriaeth gwbl ddemocrataidd Israel-Balesteina (boed yn un ffederal, dwy-genedl neu fel arall).

Cred y Cyfarfod Cyffredinol:

- bod sicrhau cydnabyddiaeth o wladwriaeth Palesteina gan y Cenhedloedd Unedig yn gam pwysig tuag at heddwch cyfiawn
- y dylid mynnu hawliau dynol a sifil llawn a chyfartal i bob trigolyn yn Israel-Balesteina
- ei bod yn hanfodol bod gan fenywod cynrychiolaeth gyfartal mewn trafodaethau heddwch
- y dylai'r awdurdodau yn y rhanbarth weithredu a pharchu cyfraith ryngwladol yn ddieithriad
- nad oes modd cyrraedd datrysiad heddychlon a chyfiawn dan arweinyddiaeth yr Unol Daleithiau sydd wedi ariannu ac arfogi Llywodraeth apartheid Israel
- y dylai Gweinidogion a Llywodraeth Israel fod yn atebol i lysoedd rhyngwladol am eu gweithredoedd a'r cyhuddiadau eu bod wedi torri cyfraith ryngwladol
- dylai'r broses heddwch gael ei harwain gan gynrychiolwyr etholedig sydd â hygredd yn eu cymunedau a'u cenhedloedd
- bod cyfrifoldeb ar Gymru i gefnogi dulliau di-drais o atal Llywodraeth Israel rhag cyflawni troseddau rhyfel a chynnal apartheid ym Mhalesteina.

Felly, galwa'r Cyfarfod Cyffredinol ar i:

- bobl Cymru a'i chynrychiolwyr i gefnogi boicot o wladwriaeth Israel o ymwneud â'r gymuned rhyngwladol fel llywodraeth arferol
- pob aelod o Gymdeithas yr Iaith a Senedd y Gymdeithas i gefnogi boicot economaidd a diwylliannol o wladwriaeth apartheid Israel.

Ymhellach, cyfarwydda'r Cyfarfod Cyffredinol i Senedd y Gymdeithas alw am, ac i gefnogi hyd ei gallu:

- diarddel Llysgennad Israel o Brydain
- Llywodraeth Prydain a'r byd i wahardd gwerthu arfau i wladwriaeth Israel
- Llywodraeth Cymru a Llywodraeth Prydain i atal rhag buddsoddi mewn a gwerthu arfau i Lywodraeth Israel
- cynghorau, gan gynnwys eu cronfeydd pensiwn, i ddadfuddsoddi o gwmnïau sy'n cefnogi gwladwriaeth apartheid Israel
- pob cymdeithas chwaraeon a diwylliannol cenedlaethol yng Nghymru i foicotio Israel
- yr ymgyrch ryngwladol boicotio, dadfuddsoddi a sancsiynau ac ymgyrchoedd heddychlon cyffelyb sy'n trin gwladwriaeth Israel fel gwladwriaeth *pariah*.

Cynigiwyd gan Ranbarth Ceredigion